

AS PALABRAS DE SARTRE

Jean-Paul Sartre, *As palabras*, ed. Laiovento, col. Narrativa, nº119, 1999. Traducción ó galego de Dulce Mª Fernández Graña e François Davó.

As palabras son un relato autobiográfico, cheo de humor e tenrura, dedicado á nenez. En *Les mots* (1964), Jean-Paul Sartre (1905-1980) revélalle ó lector en a penas cento cincuenta páxinas de qué maneira espertou nel a vocación de lector e de escritor.

Criado en París, pola súa nai e os seus avós maternos, nun ambiente burgués, o pequeno Sartre axiña sente unha inquietude inconformista e comeza a nota-la presión do medio familiar; pero gracias ás súas lecturas e á propia reflexión, reacciona e acabará por rexeita-la doutrina establecida daquel ambiente.

Aínda que unha parte dos seus escritos datan de antes da Segunda Guerra Mundial, Sartre é un dos escritores máis representativos da literatura e do pensamento francés de posguerra. Testemuña do seu tempo e das súas contradicións, dende o ano 1943 en que se declara ateo, Sartre fai da súa persoa un personaxe público, ó carón da tamén escritora Simone de Beauvoir, frecuentando os parladoiros do Café de Flore. Dirixiu a *Revue des Temps Modernes* e utilizouna como voceiro crítico para denuncia-la actualidade política e intelectual daquela época, polemizando e competindo coa seducción das teorías marxistas entre a xuventude do maio do 68 no Barrio Latino.

O filósofo utiliza a literatura como medio para expresa-lo seu pensamento existencialista, que nunca chegou a formar escola, pero si reunión de amigos, entre os que se atopaban Albert Camus. A súa carreira de escritor comprometido vai parella á de docente de filosofía, primeiro en provincias e, máis tarde, na capital. En 1943 nace a súa primeira obra filosófica, *L'êtré et le néant*, froito das súas reflexións sobre a existencia, que darán pé á análise da obra de Marx, *Critique de la raison dialectique* (1960), un primeiro volume que non tería continuidade.

Segundo o existencialismo, como sistema de pensamento, a existencia non se deduce nin se demostra, existe, está simplemente, xorde dun xeito impositivo na conciencia humana previa á experiencia e inevitable. O existen-

cialismo ten a súa orixe na filosofía cristiá, que recorre a Deus como principio e como xustificación. Ó existencialismo cristián de Kierkegaard, ou ó de Gabriel Marcel, opónse un existencialismo ateo, representado na persoa do alemán Heidegger. Sartre é un existencialista ateo. Segundo o autor de *As palabras*, o home só pode contar consigo mesmo para xustificar a súa existencia e outorgarlle un sentido á súa vida. Sartre recoñécese na corrente humanista do existencialismo. Cadaquén está obrigado a vivir a súa propia experiencia e ten que construíla coas forzas de seu. O home é o que fai, os seus actos definen a súa persoa e permanece condenado a inventar a súa propia liberdade.

Orfo de pai dende moi pequeno, Sartre foi un neno solitario e viciado polo seu avó, Albert Schweitzer, un pastor protestante dedicado á docencia do alemán, que lle aprendía os deberes cívicos e a historia burguesa ó seu neto máis querido e que, ridiculizando o catolicismo, permitía que o máis pequeno da casa recibise a fe cristiá das mulleres:

“Non son un xefe, nin aspiro a selo. Mandar, obedecer, todo é a mesma cousa. O máis autoritario manda en nome do outro, dun parasito sagrado –o seu pai–, transmite as violencias abstractas que sofre. Na miña vida dei unha orde sen rir, sen facer rir; é que non me ocorre o cancro do poder: non me aprenderon a obediencia”. (Sartre,1999:15)

Con ton irónico e áxil, o neno Sartre narra un breve, pero importante, período da súa infancia na rexión de Alsacia que o viu medrar. Un neno querido nunha casa allea, que o leva a sentirse de máis. Obsesionado por esta idea, e como reacción, decide converterse nun individuo indispensable para o mundo, facéndose escritor. A historia conta os dez primeiros anos da vida do vello profesor, que dende a perspectiva do adulto será quen de atraer coa súa pluma as almas máis inocentes. Así foi cómo descubriu as palabras e o gusto pola lectura:

“...era o libro o que falaba. Del saían frases que me puñan medo: eran como cempés, bulindo nas sílabas e nas letras, estarricando os seus ditongos, facendo vibrar as súas consoantes dobres; cantantes, nasais, entrecortadas de pausas e suspiros, ricas en palabras descoñecidas, enfeitizábanse por si mesmas e polos seus meandros sen faceren caso de min: ás veces desaparecían antes de que as puidese comprender, outras xa as comprendera desde o principio e proseguían o seu camiño rolando nobremente cara á súa fin sen me perdoaren nin unha vírgula sequera”. (1999:30)

Os libros foron os xoguetes, os soños, as aventuras, os medos e mesmo os padecementos do pequerrecho. Tivo bos e malos encontros, lecturas doadas, propias dun rapaz da súa idade, e lecturas áridas, aconselladas polo seu avó. O propio autor recoñece que, nos seus escritos de ficción, aparecen as pegadas desas novelas descubertas por un cativo na soidade da biblioteca familiar e nas librerías de vello de Arcachon:

“Foi nos libros onde atopei o universo: asimilado, clasificado, etiquetado, pensado, temíbel tamén; e confundín a desorde das miñas experiencias librescas co curso azaroso dos acontecementos reais. De aí naceu ese idealismo do cal me custou trinta anos librar-me”. (1999:32)

As reflexións do adulto deixan ve-la ansia de saber do neno e procuran os datos necesarios para comprende-lo personaxe real, de todos coñecido na actualidade, aínda que ensombrecido quizais polos seus escritos e a súa relación coa literatura.

A novidade desta tradución cara ó galego non está tanto en dar a coñece-la prosa dun xa clásico universal (tamén necesario para a nosa literatura), senón en rescatar para o noso sistema, nun coidado traballo da traductora, aínda que por veces un chisco distanciada do orixinal, o pensamento e o estilo dun Sartre inocente e verdadeiro¹.

Din que os nenos contan sempre a verdade, falan do que ven e do que senten sen censura, descoñecen o artificio da educación e a perversión do aprendido nas formas sociais; de aí o valor engadido deste libro, o seu valor literario e o seu valor humanístico, polo que ten de revelador. As palabras traducidas á nosa cultura transparentan a imaxe menos coñecida do autor, o seu segredo impensable, “a súa fantasmagoría máis íntima: o optimismo” (1999:46).

“Acabo de relatar a historia dunha vocación truncada: precisaba de Deus, déronmo, recibino sen entender o que buscaba. No canto de botar raíces no meu corazón, vexetou en min algún tempo; logo morreu. Hoxe en día cando me falan de El, digo coa retranca sen remorsos dun Tenorio avellentado que topa unha muller moi fermosa: “Hai cincuenta anos, sen aquel malentendido, sen o accidente que nos afastou, podería ter xurdido algo entre nós””. (1999:62)

Un neno que desbota a Deus da súa vida, á vez que deixa entrar outras materias pendentes como o cinema ou a música no seu corazón, na procura dunha razón de vivir, na procura da salvación ante a vellez e a morte.

“A cultura non salva nada nin ninguén, nada xustifica. Pero é un produto do home: proxéctase nel, nel se recoñece; só este espello crítico lle devolve a súa imaxe (...). Sobados, borrados, humillados, acurrunchados, silenciados, os trazos todos do neno permaneceron no cincuentón”. (1999:148)

Un cincuentón que non abandonaría nunca a súa inquietude literaria e que con frecuencia cuestionaría o seu papel atacando con dureza as correntes

1. J.-P. SARTRE (1989): *O paredón*, Xerais, Vigo. Traducción de Xosé M. Proupín Fernández. (1990): *O existencialismo é un humanismo*, Sotelo Blanco, Santiago. Traducción de Francisco Sampedro.

esteticistas que defendían e xustificaban a irresponsabilidade do artista fronte á realidade social. Á ledicia que segue a fin da guerra, mesturado cos novos ritmos do *jazz*, hai que engadi-la incerteza das guerras de Corea, Indochina e Alxeria, e a frialdade do armamento atómico, que estaban por vir. Os combates agora non son só combates de palabras e por iso, quizais, Sartre non foi recolle-lo Nobel da Academia no ano en que se editaban por primeira vez *As palabras*.

Ana Luna Alonso
Universidade de Vigo